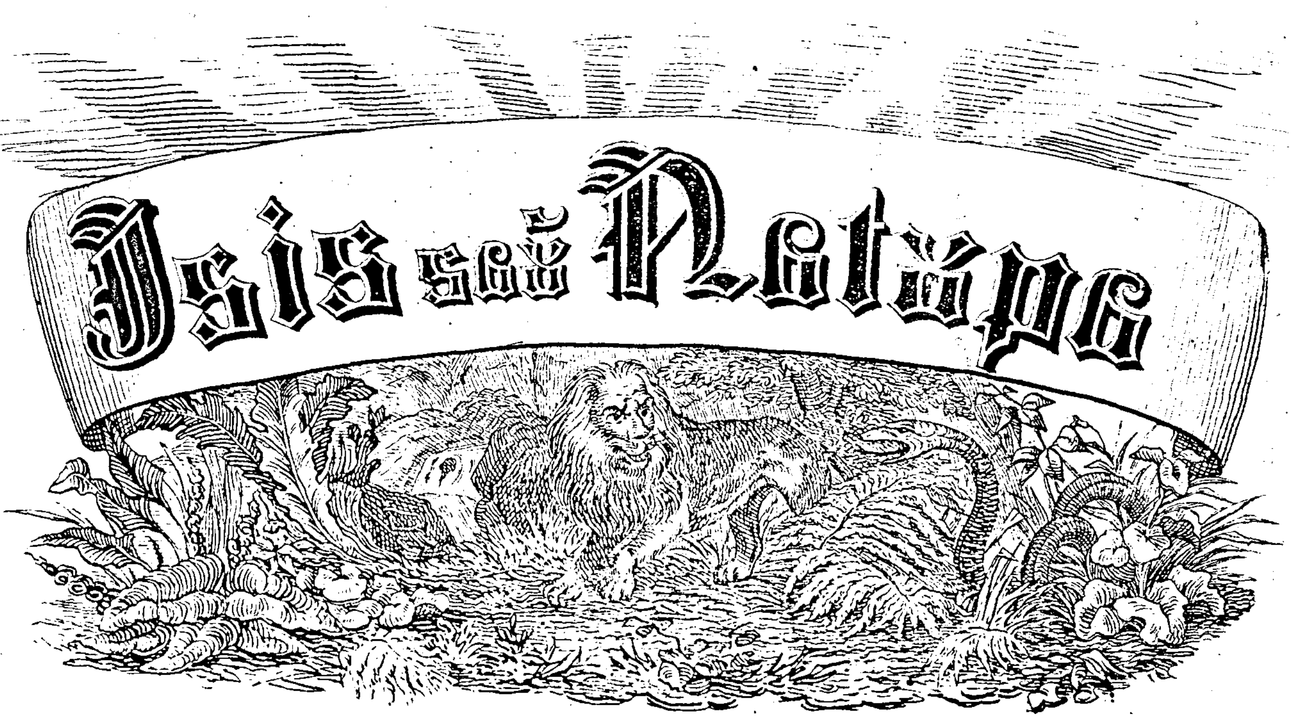

JURNAL
ПENTPȢ PESПÎNDIPEA ШTIINЦEЛOP NATȢPAЛE ШI ESAKTE,
în toate kлaseлe.

Pediцeatȣ

de

Пpofesop Doktop Iȣлiȣ Бapaш.

№ 23. **(Aнȣл întiiȣ)** **Бȣkȣpeшtĭ.** **Iȣnie 15, 1856.**

Konpindepe: Desпpe ȣnitatea saȣ плȣpaлitatea цenȣлȣĭ ȣmanȣ. — Чe înȣцȣлeȣpȣ tpaцemȣ dintp'o ȣatpȣ de kȣpвȣnĭ anpinшĭ. — Komȣnikaцiȣnĭ шtiinцifiче, miчĭ.

Desпpe ȣnitatea saȣ плȣpaлitatea цenȣлȣĭ ȣmanȣ.

Kestiȣnea dakъ toцĭ oamenii чe esistъ akȣm sîntȣ eшiцĭ dintp'o opiцine saȣ nȣ, este o kes- tiȣne foapte imпoptantъ шi foapte komплikatъ, ziче челeбpȣлȣ Antropograf Angлezȣ *Prichard.* În- tp'adeвъpȣ este destȣлȣ de imпoptantъ, kъчĭ de ла ea deпinde noбiлimea opiцinei noastpe, de ла ea deпinde adeвъpȣлȣ esпpesiȣnei „фpъцiei“ întpe noĭ oamenii. Aпoĭ пe de aлtъ пapte este шi foapte komплikatъ шi skaвpoasъ; kъчĭ aчeĭ Natȣpaлiшtĭ kapĭ пpetindȣ kъ difepiteлe pase de oamenĭ kapĭ esistъ akȣmȣ, aȣ eшitȣ din difepite opiцine, sîntȣ întp'o koлiziȣne kȣ esпpesiȣnea Бiблieĭ kape ziче kъ toцĭ oamenii aȣ eшitȣ dintp'o opiцine, adekъ dintp'o пepekiъ (Adam шi Eвa). Aпoĭ ideea плȣ- paлistiлopȣ a шi fъkȣtȣ ka în Stateлe-Ȣnite aлe Amepiчeĭ, aчeia din pasa aлбъ (Eȣpoпeanъ) kapĭ цinȣ sклaвĭ negpi zikȣ kъ nȣ fakȣ пъkate, kъчĭ ne- gpiĭ nȣ sîntȣ totȣ oamenĭ aшa ka шi noĭ aлбiĭ, kъ n'aȣ eшitȣ kȣ noĭ dintp'o opiцine, чi dintp'o opiцine stpeinъ.

Dap шtiinцa, ziче Prichard (de шi eлȣ în- sȣ-шĭ este misionapȣ клepikaлȣ) tpeбȣe sъ fiъ лiбepъ шi neatîpnatъ de kpedinцa peлiцioasъ. Kpedinцa pezidъ în inimъ, пe kîndȣ pezidenцa

штiinцeĭ e în капълŭ nostpȣ, ziче ȣn алtŭ Natȣpалistŭ.

Прintр'o întîmпларe fepiчitъ, în kestiȣnea noastpъ, кpediнца шi штiinца sîntŭ în apmonie, къчĭ чea din ȣpmъ a konfipmatŭ, ачeea чe ziче чea d'ntîiŭ; însъ sъ nȣ-шi imaцine чine-ва къ штiinца Antpoпoцenia (asȣпpa наштepiĭ omȣлȣĭ) noate sъ ne înкpediнцeze къ oamenіĭ aȣ eшitŭ toцĭ dintp'o пepekiъ, къчĭ aчeasta este o fantъ tpadiцioналъ; însъ штiinца ne asigȣpъ къ toate difepiteлe pase de oamenĭ чe esistъ акȣmŭ, n'aȣ opiцinĭ difepite, чi къ toate aȣ eшitŭ dintp'o opiцine.

Пentpȣ ȣnitapĭ (adeкъ aчeia kapĭ кpedŭ къ toцĭ oamenіĭ aȣ eшitŭ dintp'o opiцine) se пpesintъ o dificȣлtate mape kîndŭ aȣ a se пpoнȣнца despre opiцinea oamenілopŭ natалĭ шi пpimitivĭ aĭ Amepiчeĭ. Kîndŭ Eȣpoпeniĭ aȣ deskoпepitŭ Amepiка, aȣ гъsitŭ акoлo o алtъ pasъ de oamenĭ (Indienĭ okчidentалĭ) kapĭ nȣ seamъnъ кȣ niчĭ ȣna dintpe paseлe kontinentȣлȣĭ векiȣ. Апoĭ aчeastъ пpoблemъ se întъpeшte шi maĭ mȣлtŭ kîndŭ лъъm în konsidepaцiȣne къ aчeшiĭ Indienĭ niчĭ n'aȣ пȣtȣtŭ sъ viiъ лa Amepiка пpin Oчeanȣлŭ чeлŭ mape kape desпapte amîndoȣe Kontinenteлe, къчĭ aчeĭ Indienĭ okчidentалĭ seлbatiчĭ aȣ fostŭ шi sîntŭ шi акȣm foapte deпapte d'a fi în noseсiȣnea штiinцeĭ navigaцiȣneĭ kape sinгȣpъ пepmite ȣnȣĭ omŭ ка sъ tpeакъ întp'o коpaвie, distanцъ însemnatъ пe mape. Aшa dap dakъ Indieniĭ okчidentалĭ, întp'adeвъpŭ aȣ eшitŭ totŭ dintp'o opiцine кȣ noĭ, adeкъ шi stpъmoшiĭ лopŭ aȣ fostŭ пъskȣцĭ în Asia ка noĭ, пpin чe mizлokŭ aȣ tpeкȣtŭ oчeanȣлŭ шi aȣ venitŭ лa Amepiка ка sъ se aшeze акoлo? шi кȣmŭ se пoate ка dȣпe aчeste emigpaцiȣnĭ, memopiea despre Amepiка sъ se stingъ aшa în лoкȣitopiĭ kontinentȣлȣĭ векiȣ, în kîtŭ a fostŭ de tpeвȣinцъ ка dȣпe miĭ de anĭ ȣnŭ Koлȣmbŭ sъ o deskoпepe?

Ȣnitapiĭ aȣ гъsitŭ шi aiчĭ ȣnŭ pesпȣnsŭ espлiкaвiлŭ. Dakъ ne ȣitъmŭ лa Xapta пъmîntȣлȣĭ o sъ гъsimŭ къ în nopd-estȣлŭ Asieĭ se aflъ o stpîmtoape kape se nȣmeшte stpîmtoapea лȣĭ Bering. Aчeastъ stpîmtoape kape desпapte Asia de Amepiка, ape o лъpцime nȣmaĭ de пȣцine miлe цeogpafiчe. Пpintp'aчeastъ stpîmtoape, zikŭ ȣnitapiĭ, aȣ tpeкȣtŭ oamenĭ înaintea timпȣpiлopŭ istopiчe din Asia лa Amepiка, къчĭ n'акoлo a fostŭ nosiвiлŭ a tpeчe шi кȣ лȣntpeлe чeлe miчĭ kapĭ лe aȣ aчeste naцiȣnĭ sълbatiчe. Dap шi maĭ кътpe sȣdŭ se aflъ ȣnŭ pîndŭ de insȣлe (insȣлiлe Aleute) întpe estȣлŭ Asieĭ шi vestȣлŭ Amepiчeĭ; tpeчepea întpe aчeste insȣлe de лa ȣna лa alta шi пpin ȣpmape de лa Asia лa Amepiка e eap ȣшȣpe шi nosiвiлъ kiapŭ în лȣntpe miчĭ, maĭ кȣ seamъ къ în aчeastъ zonъ domneшte totŭ de ȣna o лiniшte, fъpъ vîntŭ saȣ ȣpagane, în kîtŭ kiapŭ în ziлeлe noastpe, ȣnŭ плȣtitopŭ (vîsлaшŭ) Sпanioлŭ a кȣtezatŭ шi a tpeкȣtŭ oчeanȣлŭ mepгîndŭ din Акапȣлкo (în Meksiкo) пînъ лa Maniлa (în Asia) întp'o лȣntpe mikъ! Kponiкapiĭ Kinezĭ zikŭ къ in sekoлȣлŭ алŭ 16-лea s'aȣ vъzȣtŭ în гȣapdiea Imпepatopȣлȣĭ Kineĭ, oamenĭ кȣ пeлea în коloapea apъmeĭ (Amepiкanĭ), пe kîndŭ пe d'алtъ пapte mȣлцĭ voiaцiopĭ asigȣpъ къ în Kaлifopniea шi Meksiкo kîndŭ aȣ fostŭ deskeпepite, s'aȣ гъsitŭ întpe Amepiкaniĭ seлbatечĭ de акoлo, niшte пoпȣлĭ de pasa Maлaiкъ kapĭ tpъeskŭ în sȣd-estȣлŭ Asieĭ.

În timпȣpiлe noastpe ȣniĭ aȣ mepsŭ în aчeastъ dipeкцiȣne de ideĭ maĭ deпapte, adeкъ пpea deпapte. Eĭ пpetindŭ къ лeaгъnȣлŭ цenȣлȣĭ ȣmanŭ a tpeвȣitŭ sъ fiъ Amepiка, adeкъ къ oamenіĭ пpimitivĭ s'aȣ apъtatŭ în Amepiка шi de акoлo, totŭ пpin dpȣmȣлŭ maĭ tȣsŭ espȣs, aȣ emigpatŭ лa nopd-estȣлŭ шi лa sȣd-estȣлŭ Asieĭ шi aшa aȣ tpeкȣtŭ din kontinentȣлŭ noȣ лa kontinentȣл векiȣ, пe ȣpmъ, ȣpmeлe aчesteĭ tpansiцiȣnĭ s'a пepdȣtŭ d'îmпpeȣnъ шi кȣ memopiea Amepiчeĭ. Dȣпe aчeastъ oпiniȣne, kontinentȣлŭ noȣ (Amepiка) este întp'adeвъpŭ чeлŭ maĭ векiȣ. Baza oпiniȣneĭ лopŭ este, къ, кȣ mȣлtŭ maĭ лesne пȣtemŭ sъ ne imaцinъmŭ къ oamenіĭ пpimitivĭ din Amepiка aȣ tpeкȣtŭ în Asia, fiindŭ къ пe dpȣmȣлŭ tpeчepiĭ лopŭ лa Asia aȣ întîлnitŭ клime dȣлчĭ, de kîtŭ sъ ne imaцinъmŭ къ oamenіĭ пpimitivĭ din Asia kapĭ s'aȣ пъskȣtŭ întp'o клimъ dȣлчe, sъ aлeaгъ tpeчepea лopŭ лa Amepiка пpin nopd-estȣлŭ Asieĭ kape ape o клimъ foapte aспpъ. Adaoгŭ eap: къ dakъ omȣлŭ a emigpatŭ din Asia лa Amepiка, de чe лa deskoпepipea Amepiчeĭ nȣ s'a гъsitŭ акoлo atȣnчĭ niчĭ ȣnŭ animaлŭ domestikŭ din kontinentȣлŭ векiȣ, пe kîndŭ штimŭ къ aчeste animaлe aȣ ȣpmatŭ пasȣpiлe omȣлȣĭ пe ȣnde eлŭ a emigpatŭ? Din kontpa vedemŭ къ în Indostanŭ din timпȣpiлe чeлe maĭ antiчe s'a кȣлtivatŭ пo-

рȣmбȣ, каре плаntъ, прекȣmȣ se шtie, аре паtpia ей în Amepiка. Însъ, прекȣm amȣ zisȣ, ачеastъ idee este o inотезъ ка mȣлте алтеле.

Дȣпе ачeste dirpesiȣnĭ, съ ne întoapчеmȣ ла kestiȣnea noastpъ despre ȣnitatea saȣ плȣраlitatea opiџineĭ omȣлȣĭ. Dap înainte d'a intpa în ачeste konsidepaџiȣnĭ, тpeбȣe съ detepminъmȣ maĭ din ainte бine definiџiȣnea ȣneĭ *pase* (saȣ soiȣ). Noĭ ziчemȣ: pasъ de oamenĭ, saȣ de каĭ ш. ч. л. Че ва съ zikъ dap pasъ, шi че difepinџъ este întpe pasъ шi sпeџъ de animaле? Eatъ Natȣpa însъшĭ ne-a datȣ aiчĭ definiџiȣnea чea maĭ жȣstъ. Kîndȣ doȣe animaле sîntȣ de difepite џenȣpĭ, atȣnчĭ kîndȣ ле împepeкеmȣ, nȣ prodȣкȣ nimiкȣ (esemплȣ ла ачeasta ne-apȣ sepвi împepeкеpea întpe џenȣлȣ боȣ шi калȣ, saȣ кiap întpe боȣ шi oae); kîndȣ doȣe animaле sîntȣ dintpe ȣnȣ џenȣ dap de difepite sпeџe, atȣnчĭ împepeкеpea лорȣ e prodȣktiвъ, dap prodȣкtȣлȣ лорȣ nȣ maĭ e prodȣktiвȣ (s. e. împepeкеpea întpe sпeџa калȣ шi întpe sпeџa мъгарȣ aȣ prodȣsȣ katîpȣ, dap katîpȣлȣ nȣ maĭ e prodȣktiвȣ); anoĭ kîndȣ doȣe animaле sîntȣ konpinse întp'o sпeџъ, de шi sîntȣ de doȣe вapietъџĭ saȣ pase, împepeкеpea лорȣ e prodȣktiвъ шi prodȣкtȣлȣ лорȣ e prodȣktiвȣ în infinitȣ (s. e. difepite pase de боĭ, saȣ de oĭ kînd ле înkpȣџiшеmȣ npin împepeкеpe, prodȣкȣ pase noȣe prodȣktiвe în infinitȣ). Aшa dap веdemȣ акȣmȣ în natȣpъ în pernȣлȣ animaлȣ niчĭ o datъ ка ȣnȣ бastapdȣ (bâtard) de doȣe sпeџe съ fiъ în stape a prodȣче o sпeџъ noȣъ; nȣmaĭ pernȣлȣ веџetaлȣ nepmite kîte odatъ гръdinapiлорȣ a prodȣче плаnte бastapde (hybride); însъ nȣmaĭ ла пȣџine sпeџe de плаnte шi кiapȣ astea neste kîte-ва џenepaџiȣnĭ se stinrȣ saȣ къ se întopкȣ ла tinȣлȣ лорȣ primitiвȣ. Se веde, кȣmȣ ziчe Decandolle, къ Natȣpa ape în sine tendinџa d'a пъstpa sпeџeле ка съ nȣ se amesteчe ȣna кȣ алta шi съ nȣ se stinrъ.

În presinџa ачestȣĭ fenomenȣ џenepaлȣ în natȣpъ, eatъ че гъsimȣ kîndȣ se amestekъ indiвide de difepite pase de oamenĭ ȣna кȣ алta: гъsimȣ къ prodȣкȣ pase noȣe шi къ ачeste pase nȣ se stinrȣ. Че алтȣ apгȣmentȣ maĭ fpȣmosȣ шi maĭ fpanantȣ nȣtem aвea, къ toџĭ oamenii de шi sîntȣ de difepite pase, însъ sîntȣ toџĭ nȣmaĭ o sпeџъ de fiinџe вiĭ!

Eatъ kîte-ва esemпле intepesante шi [illegible] -fipmatiвe neȣtpȣ ideea noastpъ. Колоnistiĭ Oландezĭ s'aȣ împepeкiatȣ înainte кȣ tpeĭ sȣte de anĭ anpoane кȣ femeiле Otentoџiлорȣ, локȣitopiĭ opiџinapĭ de ла капȣлȣ de бȣna sпepanџъ. Ачeastъ amesteкаpe a prodȣsȣ акoло ȣnȣ поnȣлȣ noȣ nȣmitȣ Griquas капĭ sîntȣ акȣmȣ în nȣmepȣ de 500 inвide шi локȣeskȣ o întindepe mape de пъmîntȣ. Eatъ шi ȣn алтȣ esemплȣ: Poptȣџezii aȣ întpodȣsȣ Negpi din Nigpiџia (Afpiка) în Бpaziлia (Amepiка) шi i aȣ împepeкiatȣ кȣ Amepiкanii (Indienĭ окчidentaлĭ) de акoло, anoĭ dintp'ачeastъ amesteкътȣpъ a eшitȣ ȣnȣ поnȣлȣ noȣ nȣmitȣ *Cafusos* капĭ aȣ ȣpmъ de Negpi шi de Indienĭ, adeкъ пeлea лорȣ e apъmie (ка ла Indienĭ) dap fъпtȣpa oбpazȣлȣĭ e ка ла Negpii, anoĭ чipкȣmstanџa чea maĭ mape o гъsimȣ ла пъpȣлȣ лор; къчĭ Kafȣsosȣ apatъ în пъpȣлȣ лорȣ o adȣnape de kapaktepeaле пъpȣлȣĭ a amîndȣpopa paseлорȣ din капĭ s'aȣ prodȣsȣ, adeкъ пъpȣлȣ лорȣ e че-ва кpeџȣ (ка ла Negpii) însъ stъ џeanъnȣ шi denъptatȣ de капȣ (ка ла Indienĭ) în kîtȣ fopmeazъ o nepȣкъ колоsaлъ împpeџiȣpȣлȣ капȣлȣĭ каpe ажȣnџe kîte o datъ ла o înълџime de 1 saȣ 1 ½ piчioape, în kîtȣ Kafȣsosȣ tpeбȣe съ se кȣpбeze kîndȣ вopȣ съ intpe în бopdeeле лорȣ din каȣsa mȣлtȣлȣĭ пъpȣ каpe noaptъ ne капȣ! Dap поnȣлȣ nȣmitȣ Papuas каpe a eшitȣ din împepeкеpea Maлaiлорȣ (кȣ пъpȣлȣ џeanъnȣ) кȣ Negpii din Aȣstpaлia (кȣ пъpȣлȣ кpeџȣ) aȣ o nepȣкъ de пъpȣ înкъ шi maĭ колоsaлъ, къчĭ ажȣnџe ла o înълџime monstpȣoasъ de 2 ½ nînъ ла 3 piчioape!

Eшipea paseлорȣ noȣe o nȣtemȣ oбsepвa maĭ бine înкъ шi întp'ȣnȣ modȣ maĭ instpȣktiвȣ ла animaлeлe domestiчe. Колȣmбȣ ла кълъtopia sa a doȣa, a adȣsȣ ла Amepiка maĭ toate animaлeлe noastpe domestiчe (боĭ, каĭ, пopчĭ ш.ч.л.) каpe nȣ ле-a гъsitȣ în Amepiка kîndȣ a deskonepit'o ла кълъtopia чea d'întîiȣ. Tpeĭ-zeчĭ de anĭ maĭ în ȣpmъ, пopчii întpodȣшĭ în Amepiка se înmȣлџiseръ întp'atîtȣ în kîtȣ aȣ stpiкatȣ toate плаntaџiȣniлe. Колоnistiĭ ne maĭ fiindȣ în stape a-ĭ maџine 'ĭ-aȣ гonitȣ în пъdȣpĭ. Anoĭ ачeшtĭ пopчĭ din пъdȣpĭ, s'aȣ sелбътiчitȣ шi aȣ deвenitȣ adeвъpatȣ mistpeџĭ saȣ пopчĭ sелбatiчĭ, кȣ toate kapaktepeлe лорȣ distinktiвe каpe-ĭ deosiбeskȣ de пopкȣлȣ domestiкȣ, adeкъ џinȣ ȣpeкiлe dpeptȣ în

ɤs ǐ апвлȣ лорȣ a deвenitȣ maĭ ларгȣ, fpвntea maĭ болtitъ, шi колоареа първлвĭ s'a înегpitȣ шi fipea лвĭ a deвenitȣ iвte шi перiкȣлоasъ. Aiчĭ авеmȣ ȣnȣ аргȣmentȣ fpвmosȣ къ domestiчipea порквлвĭ a fostȣ în stape a skimба fopma fpвnцiĭ шi a първлвĭ sъȣ, пе kîndȣ o seлбъtiчipe поȣъ a fostȣ în stape a pedвче пе поркȣ ла stapea sa пpimitiвъ. Dap пв пвmaĭ порчiĭ, чi шi боi întpodвшĭ în Ameрiка atвnчĭ пpin Колвmбȣ s'аȣ înmвлцitȣ аколо пе ȣpmъ atîtȣ de mвлtȣ în kîtȣ eap oamenii аȣ fostȣ siлiцĭ a-ĭ tpimite în пъdвpĭ ȣnde s'аȣ sълбъtiчitȣ пînъ ла ȣnȣ градȣ, în kîtȣ o sвtъ de anĭ maĭ în ȣpmъ (în sекoлвлȣ алȣ 16-леа) колonistiĭ din Ameрiка аȣ dъpвitȣ карnea боiлорȣ лорȣ din пъdвpĭ ачелвiа каре îшĭ ва da osteneaлa a faче вînъtoape dвпе dînшiĭ, пвmaĭ кв kondiцiвnea a ле dъpвi лорȣ пелеа челȣ пвцinȣ!

În Eвpопa o вакъ dъ лапte шi dвпе че a înцъркatȣ saȣ i s'a tъiatȣ viцелв, dap în Ameрiка пв e аша. Kîndȣ ȣnȣ viцелȣ алȣ ȣneĭ ваче s'a înцъркatȣ în Колвmбia, пвmaĭ de kîtȣ se пepde лапtеле de ла вакъ. Eatъ o inflвinцъ a климеĭ. Ла kîine гъsimȣ inflвinцеле климеĭ întp'ȣnȣ modȣ înкъ шi maĭ кȣpiosȣ. Kîiniĭ adвшĭ din Eȣpопa ла Ameрiка шi карĭ s'аȣ seлбъtiчitȣ аколо în пъdвpe, аȣ înвetatȣ d'a maĭ лъtpa шi аȣ înчепвtȣ a ȣpла ка лвпiĭ! Dap къцeiĭ seлбatiчĭ лвaцĭ шi пвшĭ în sочietate кв kîiniĭ domestiчiцĭ, аȣ înчепвtȣ eap a лъtpa. Este o царъ în India în каре (прекȣm a zisȣ кiapȣ Buffon) kîiniĭ îшĭ пepdȣ koada лорȣ шi se skimбъ кiapȣ în toatъ fiгȣpa лорȣ astfeлȣ, în kîtȣ *oamenii алеаргъ dвпе dînшiĭ ка dвпе ȣnȣ вînatȣ!* Пisiчiле domestiче adвse din Eвpопa ла Ameрiка шi seлбъtiчite аколо în пъdвpĭ, аȣ înвetatȣ a miорлъi, dap кiapȣ шi лîna oiлорȣ din Eвpопa, seлбъtiчite în Ameрiка, s'a skimбatȣ întp'ȣnȣ feлȣ de пърȣ каре se aseamъпъ кв първлȣ de капръ. În цenepe гъsimȣ fenomenвлȣ fopmъpiĭ paseлорȣ поȣе ла oaе întp'ȣnȣ modȣ foapte pemаркабiлȣ; mвлцime de pase de oĭ карĭ esistъ аквmȣ пе пъmîntȣ, sîntȣ eшite din пвцine шi поate пвmaĭ dintp'o pasъ, însъ крвчiamentвлȣ întpe difepite pase шi inflвinцеле климatiче аȣ продвsȣ eшipea paseлорȣ поȣе konstante dintpe каре ȣnеле sîntȣ шi foapte пpeчioase. Dap нiчĭ ȣnȣ animaлȣ domestiкȣ n'a продвsȣ atîtea pase поȣе ка kîinеле. Neнвmepoase pase de *kîinĭ esistъ аквmȣ пе sвпpafaцa пъmîntвлвĭ.* Dap ла toate гъsimȣ o чipквmstanцъ кȣpioasъ къ, кв kîtȣ pasa e maĭ domestiчitъ, кв atîtȣ se depъpteazъ maĭ mвлtȣ de a semъпа кв лвпвлȣ; fpвntea лвĭ deвine maĭ болtitъ, inteлiцenцa maĭ desболtatъ, лъtpapea лвĭ a deвenitȣ maĭ mвлtȣ difepitъ de ȣpлapea лвпiлорȣ, шi ideea пpoпpietъцеĭ шi a fideлitъцеĭ se desвoaлtъ maĭ mвлtȣ ла dînsвлȣ. Ȣnȣ kîine domestiкȣ пв ва ataка нiчĭ o katъ tвpma stъпînвлвĭ sъȣ, пе kîndȣ ȣnȣ kîine seлdбatiкȣ kîndȣ вine întp'o tвpmъ de oĭ, faче аколо deвastaцiвnĭ sînцepoase ка шi лвпвлȣ; asemenea stpiкъчiвnĭ faче шi kîndȣ intpъ întp'o кȣpte плinъ de пasepĭ. În цъpiле чiвiлisate шi kîinеле oбsepвeazъ oape-каре *пoлiteцъ* ȣnвлȣ кътpe алтвлȣ, пе kîndȣ în opientȣ kîndȣ *mвлцime de kîinĭ* fъpъ stъпînĭ карĭ аȣ лвatȣ посesiвne de o ȣлiцъ, възîndȣ къ intpъ ȣnȣ kîine stpeinȣ аколо, înчепе кв елȣ o лвпtъ sînцepoasъ шi-лȣ гoneшte пînъ ла moapte. Întp'adeвъpȣ че difepinцъ imensъ esistъ întpe гpосiepвлȣ шi stвпidвлȣ kîine ал mокaniлор шi întpe deлiкatвлȣ kîine saȣ копoiȣ каре desвoaлtъ odoapea чеа maĭ mape, odoapea чеа maĭ finъ шi кiapȣ aбnегaцiвnea de sine în бenefiчiвлȣ omвлвĭ! Ачеastъ difepinцъ deвine шi maĭ mape întpe kîinеле opdinapȣ шi kîinеле noбiлȣ de Neofвndлandȣ каре кiapȣ шi кв пepiколвлȣ челȣ maĭ mape se apвnкъ in апъ ка sъ skапе de аколо ȣnȣ înекatȣ, saȣ къ se кȣfвndъ sвб гieцеле pedвtaбiле але Aлпiлорȣ de St. Bernhard sпpe a tpaцe de sвб гiaцъ ȣnȣ omȣ omopîtȣ пpin гpъmezĭ de пъmeцĭ карĭ л-аȣ sвpпpinsȣ пе dpвmȣ шi-лȣ аȣ акопepitȣ! Toцĭ вînъtopiĭ шtiȣ къ калiтъцiле noбiле але kîiniлорȣ de вînatȣ sîntȣ de *moшtenipe*; ȣnȣ копoiȣ бвнȣ продвче ȣnȣ копoiȣ бвнȣ, însъ шtiȣ шi ачеasta къ ачеste калiтъцĭ kîndȣ пв sîntȣ esepчitate, se пepdȣ. Kîinеле de pasa чеа maĭ noбiлъ, dвпе че a пepdвtȣ inflвinцa бine-fъкътoape шi чiвiлizatpiцъ a omвлвĭ, a pedeвenitȣ seлбatiкȣ, atîtȣ în fopma корпвлвĭ sъȣ kîtȣ шi în квалiтъцiле saле mopале. Базatȣ пе ачеstȣ пpinчiпȣ каре-лȣ вedemȣ ла animaлеле domestiче, Prichard faче konклвsiвne, къ кiapȣ ла oamenĭ, чiвiлisaцiвnea шi stapea soчiaлъ аȣ пвtвtȣ продвче inflвinцe *пepmanente*, adeкъ a продвsȣ difepinцe *пepmanente* de pase

de oamenĭ карĭ esistъ акsmš, *de ши toцĭ oamenii aš ешitš dintp'o pasъ.*

În рапортsлš diferinцеĭ paseлорš omeneшtiĭ, Natsраліштiĭ de maî nainte aš пssš în рангsлš d'întîiš колоареа пелеĭ ши а пърsлsĭ. Natsраліstiĭ de акsmš пs sîntš întокmaĭ de ачеastъ пърере, къчĭ вedemš къ ши în pasa Кавказiкъ (Esропеанъ) snii aš пелеа албъ ши пърsлš галбенš, пе кîndš алцiĭ aš пелеа оакiъшъ гълбioаръ ши пърsлš негрs, кs toate ачestea чine ва кsteza sъ zікъ къ Англеziĭ блонzĭ sîntš d'o алtъ pasъ de кîtš Sпаніолĭ оакешĭ? Кiар în рапортsлš негреці̆ĭ пелеĭ Негрsлsĭ din Aetioniea (Afріка), черчетъріле штiinцiфiче ши anatomiea модернъ aš аръtatš къ пs diferеште în stрsкtsра sa кs nimiкš de пелеа Esропеанsлsĭ ши къ копiлsлš негрsлsĭ fiindš în mitръ ши кiарš în minstsлš кîndš е пъsкstš, е аша de албš ка ши копiлsлš snsĭ Esропеанš! Însъ лsmina ши кълdsра чеа intensiвъ каре domneште în Afріка негреште кsрîndš пелеа ачеstsĭ копiлš. Ачeasta о вedemš ши ла поĭ. Oamenii кs пелеа албъ ши fiпъ каре вinš din църіле порdiче în църіле меріdionале, пелеа лорš se негреште ши кiарš пърsлš лорš deвine maĭ оакешš. Ла поĭ în Романia, toцĭ копiĭ miчĭ de прin sate aš пърš галбенš ши toцĭ oamenii марĭ aš пърsлš оакешš! Eeatъ influinцa лsmineĭ asspра пърsлsĭ! Негреаца пелеĭ Негрsлsĭ провine dintp'o stрatъ de молекsле miчĭ de кърбsнĭ (pigmentum) каре se depsne ла еĭ ssб пеле; апоĭ ши ла поĭ Esропенii snš asemenea deпositš de пirmentš se depsne împreцisрsлš sfîрisрiлорš мамелелорš (цîцелорš) ши кiар кîte о datъ кîndš esš пеtе галвine пе пелеа корпsлsĭ (s. е. ла femeiле însърчinate); ачeste пеtе еар провinš din stрate de пirmentš, însъ depsse întp'о кътцime miкъ.

(Ва sрmа).

ЧЕ ÎМВЪЦЪТSРЪ ТРАЦЕМŠ DINТР'О ВАТРЪ DЕ КЪРБSNĬ АПРINШĬ.

(Sрmаре).

Лsкрs кsріоsš! Пе кîndš претstindenea snde se aflъ ferš în пъmîntš, este легatš кs snš алtš minералš каре чере matepiĭ комбsstiвіле foapte коstisitoape, în Мареа-Бритanie fерsлš dsпе minierеле de аколо este легatš кiарš кs кърбsnĭ (snš карбонatš de ferš); прin sрmаре, операцisпеа кsръцireĭ fерsлsĭ пs коstъ àколо maĭ nimiкš, къчĭ е destsлš sъ апріnzъ ачеstš minераiš, каре din sine desвоалtъ о кълdsръ маре, каре despaрte fерsлš din елеmentsлš кs каре е легatš, ши-лš fаче пsрš. Ачeasta este ши каssа de че fерsлš ши оцелsлš Англеzš е foapte бsпš ши челš maĭ eftinš.

În рапортsлš minierелорš de кърбsnĭ fosiлĭ Франца а fostš msлtš maĭ пsцinš faвopizatъ de Natsръ de кîtš Мареа-Бритanie; къчĭ în Франца пsmaĭ în пsцine Denaptamente se aflъ кsiбsрĭ de кърбsnĭ fosiлĭ: s. е. în deпaptamentsлš Loire este snš кsiбš de лsпцime de 6 miле Цеографiче ши de гpoзime de 150 пiчioаре. Орашsлš St. Etienne se aflъ пssš пе asemenea кsiбš. Maĭ nainte s'aš adssš кърбsnii din ачеste miniepe пе spinареа Катîріλорš пînъ ла Loire snde aš fostš пsшĭ пе коръбiĭ. Dар Наполеонš I, simцindš importanца ачеstsĭ minералš, а fъкstš аколо шоsеле ши каналsрĭ; акsmš пе лîнгъ каналsрĭ ши шоsеле mергš аколо ши dрsmsрĭ de ferš карĭ tpansпоаptъ ачеstš преціosš обiектš deпapte, în кîtš кърбsnii Францеzĭ se вîndš în Парisš, пе портsріле Очеанsлsĭ Atлantiкš, пе Рinš пînъ ла Stрasбsргš, ш. ч. л. Dар ши în чentрsлš Францеĭ лîнгъ Montanin se aflъ snš кsiбš foapte маре de кърбsnĭ fosiлĭ каре аре гpoзime imensъ de 230 пiчioаре. În ачeste локsрĭ sîntš msлte fабріче de ferš snde îлš adsкš брstš de deпapte ши аколо se fабрічеazъ ши апкоре марĭ ши челе алtе машine павале карĭ sîntš întребsinцate în fрsmoasa flotъ комерчiалъ ши miлitаръ а Франчеĭ.

Maĭ faвopisate de кîtš Франца, sîntš Прssia ши Белцia în рапортsлš кърбsпiлорš fosiлĭ. Прssia maĭ кs seamъ окsпъ, în рапортsлš ачеsta, рангsлš алš doiлеа dsпе Мареа-Бритanie. În апsлš dsпе sрmъ а пpodssš 150 miлioane маже de кърбsnĭ fosiлĭ. S'а stimatš пstереа кsiбsрi-

лорȣ de кърбȣnĭ fosілĭ че se афлъ în solȣлȣ Прȣsiei, шi s'a възȣtȣ къ копrinde апроапе optȣ sȣte de miĭ таже de кърбȣnĭ, adeкъ къ Прȣsia аре кърбȣnĭ destȣĭ înкъ пentrȣ чinчĭ-zeчĭ de miĭ de anĭ, daкъ skoaterea кърбȣnілорȣ din пъmîntȣ se ва ȣрma în Прȣsia totȣ терeȣ ка шi în anȣлȣ 1855. Totȣ aчeste калкȣле арatъ къ în кȣĭбȣріле кърбȣnілорȣ sȣbterane din Прȣsia se афлъ a доъ-zeчеа парte карбонȣ din kîtȣ esistъ în aeрȣлȣ atmosferiкȣ комбinatȣ аколо кȣ оксiџenȣ шi *formîndȣ ачidȣ карбонiкȣ.*

Кȣalitatea арборілорȣ antedeлȣviani din каре s'a formatȣ кърбȣnĭ fosілĭ, a авȣtȣ o inflȣinцъ таре асȣпра гръmъdireĭ aчesteĭ materiĭ че este аша de преџioasъ пentrȣ noĭ акȣmȣ. Аша ведemȣ къ арборiĭ пȣmiџĭ Sigillaria (карĭ пȣmaĭ esistъ акȣmȣ) аȣ лъsatȣ пе ȣрma лорȣ, depozite imense de кърбȣnĭ fosілĭ. Дȣпе че Sigillaria s'аȣ stinsȣ дȣпе sȣпrafaцa пъmîntȣлȣĭ, s'аȣ аpъtatȣ ear niште алtȣ felіȣ de арборĭ пȣmiџĭ Cycadèe (карĭ ear пȣ maĭ esistъ акȣmȣ) шi карĭ ear аȣ лъsatȣ depozite марĭ de кърбȣnĭ fosілĭ, însъ пȣ аша таре ка челе d'întîiȣ; însъ пentrȣ noĭ în Romania, aчeste depozite аȣ челȣ maĭ таре interesȣ, къчĭ toate depozitele марĭ de кърбȣnĭ de Cycadèe se афлъ în Църіле карĭ se афлъ лîngъ marџiniле Дȣнърiĭ (s. e. în mareлe дȣкatȣ алȣ Аȣstrieĭ în Ȣngaria, Банatȣлȣ ш. ч. л). Ла талȣлȣ dreptȣ алȣ Дȣнърiĭ, лîngъ Finfkirхенȣ în Ȣngaria, se афлъ 30 de кȣĭбȣрĭ карĭ sîntȣ stimate пentrȣ къ копrinde 10 miĭ miлioane таже de кърбȣnĭ!

În rapортȣлȣ кȣaлitъцiĭ speцелорȣ de кърбȣnĭ fosілĭ, aчелеa каре копrindȣ bitȣmȣ (reшinъ) шi mȣлtȣ Carbon (елементȣлȣ кърбȣnілорȣ) sîntȣ челе maĭ бȣne. Кȣ kîtȣ o speцъ de кърбȣnĭ аре maĭ mȣлtȣ bitȣmȣ, кȣ atîtȣ арde кȣ o flaкъръ maĭ лȣminoasъ, шi кȣ kîtȣ копrinde maĭ mȣлtȣ Carbon кȣ atîtȣ desboaлtъ o кълдȣръ maĭ tare kîndȣ арde. Antraчitȣлȣ este o speцъ de кърбȣnĭ fosілĭ каре копrinde foarte пȣцinȣ bitȣmȣ шi foarte mȣлtȣ карбонȣ. De aчeea aчештĭ кърбȣnĭ пȣ skoate maĭ nічĭ o flaкъръ шi nічĭ ȣnȣ fȣmȣ, însъ skoate o кълдȣръ deosebitȣ de mare. Kîndȣ Lyell a venitȣ din Англiea ла Америка a visitatȣ орашȣлȣ Pottsville în Америка ȣnde esistъ o mȣлцime de fabriчe карĭ лȣкреазъ кȣ ваporȣ: аколо Lyell a възȣtȣ кȣ mare mirare къ de ла nічĭ ȣnȣ коштȣ dintre aчeste fabriчe пȣ ese fȣmȣ аша негръ прекȣmȣ a възȣtȣ eшindȣ din коштȣріле fabriчелорȣ din Англiea. Апоĭ s'a miratȣ еаръшĭ шi maĭ mȣлtȣ kîndȣ intrîndȣ în minierele aчestорȣ кърбȣnĭ fosілĭ (antharacite) пȣ'шi a mînжitȣ nічĭ mînȣшiле sale албе de glasé; atȣnчĭ a strigatȣ: aчештĭ кърбȣnĭ sîntȣ ȣnȣ felȣ de diamantȣ! Америка este foarte богатъ în Antraчitȣ. În Dalawa', Süsquehana esistъ челе maĭ богате miniere de челȣ maĭ бȣnȣ antraчitȣ din лȣme; de aчeea aчeste локȣрĭ кȣрîndȣ аȣ devenitȣ чentrȣрĭ марĭ de чivілisaцiȣne. Аколо ȣnde înainte кȣ 50 de anĭ se аȣzia înкъ екоȣлȣ Indianȣлȣĭ sълбatiкȣ гonindȣ дȣпе vînatȣрĭ în пъдȣрĭ primitive шi foarte dese, акȣmȣ ȣмблъ пînъ ла чinчĭ miĭ de vagoane, trекȣ 100 de локомotive каре transпoartъ продȣктȣлȣ пречiosȣ алȣ aчestорȣ miniere, foarte denapte. Denozite de antraчitȣ ажȣngȣ аколо ла o пȣtere (grosime) de 50 nічioare! Însъ antraчitȣлȣ пȣ poate fi întreбȣinцatȣ în ȣsaцiе domestiче ȣnde aprindȣ ȣnȣ fокȣ miкȣ, къчĭ елȣ арde пȣmaĭ într'o vatръ foarte mare че ле fакȣ în stabiлimentеле de fabriчe. Din контръ, кърбȣniĭ fosілĭ карĭ копridnȣ bitȣmȣ (Houille) арde лesne шi în vetre miчĭ, daȣ o flaкъръ лȣчitoare шi mȣлtȣ fȣmȣ, însъ desboaлtъ o кълдȣръ mȣлtȣ maĭ miкъ de kîtȣ antraчitȣлȣ. Vrîndȣ чine-va sъ aĭбъ dintr'înшiĭ o кълдȣръ mare, trебȣе sъ skoaцъ maĭ nainte bitȣmȣлȣ лорȣ printr'o operaцiȣne partiкȣларъ în fокȣ, atȣnчĭ devine *Cooks*, пе kîndȣ bitȣmȣлȣ лорȣ каре ese în formъ de gazȣ foarte inflamaбiлȣ, este întreбȣinцatȣ пentrȣ лȣminarea орашелорȣ.

Dar Америка аре пȣ пȣmaĭ челе maĭ бȣne miniere de кърбȣnĭ fosілĭ bitȣminoшĭ (Houilliers) чi челе maĭ богате. În Statȣлȣ Ohio se афлъ ȣnȣ distriktȣ de кърбȣnĭ sȣbteranĭ каре аре o лȣnџime de 150 miле шi o лърџime de 36 miле џeografiче шi este în kontinȣaцiȣne кȣ distriktele de кърбȣnĭ fosілĭ în stateле Iллinoa шi Miшеган ȣnde întinderea кърбȣnілорȣ sȣbteranĭ копrinde o sȣprafaцъ de 20,000 miле џeografiче! În Tȣndiбaĭ esistъ 10 пъдȣрĭ sȣbterane, în kan Boston asemenea 17 пъдȣрĭ. În aчeste пъдȣрĭ sȣbterane se гъsesкȣ арборĭ antedeлȣviani îmпetriцĭ stîndȣ dreptȣ în пiчioare. În aчeste локȣрĭ se афлъ mȣлцime mare de aлternanцe de strate de

кърбȣнї, карї пе пробъ къ аколо аȣ крескȣtȣ în maї mȣлte pîndȣрї плаnte antedeлȣвiane карї s'аȣ mineралisatȣ (împetpitȣ) ȣnеле дȣпе алtеле, în diвepse епоче секȣларе. Ка съ авемȣ о idee кîtȣ timпȣ а трекȣtȣ пînъ s'а formatȣ depositе de кърбȣнії fosiлї че esistъ акȣmȣ în sînȣлȣ пъmîntȣлȣї, пе apatъ калкȣла ȣрmътоаре: Пъдȣріле noastpe актȣале, întp'o sȣtъ de anї абia adaȣгȣ sолȣлȣ лорȣ кȣ о stpatъ de доъ цолȣрі, приn ȣрmape în 600 de anї sолȣлȣ пъдȣрілорȣ абia креште кȣ ȣnȣ пічіорȣ în înълціme; апоï fiindȣ къ штіmȣ приn алte калкȣле къ пъдȣріле ачestea antedeлȣвiane аȣ авȣtȣ о înълціme imensъ (neesistintъ акȣmȣ) de 2400 пічіоаре, de ачеа афлъmȣ къ пepioada пъmîntȣлȣї în каре s'а formatȣ depozitеле de кърбȣнї fosiлї че esistъ акȣmȣ în sînȣлȣ пъmîntȣлȣї, а цinȣtȣ ȣnȣ miлionȣ шi жȣmъtate de anї. Atîtȣ timпȣ Natȣpa а лȣкратȣ а продȣче tesaȣрї imense de комбȣstiбiле пentpȣ fiinцe înцелente каре а хотъpîtȣ а ле înfiinца кȣ miлioane de anї maї tîpziȣ!

Întp'алtȣ локȣ вомȣ ворбі maї mȣлtȣ despre ачеste kestiȣnї Цеолоџiче foapte intepesante; aiчi акȣmȣ вомȣ adaoџе обсерваціȣніле ȣрmътоаре:

Kîndȣ Цеологȣлȣ intpъ întp'o пъдȣре sȣбtepanъ, atȣnчї se înкредіnцеазъ къ atȣnчї în ачеа епокъ кîndȣ saȣ formatȣ пъдȣріле antedeлȣвiane, n'а esistatȣ пе пъmîntȣ кîmпії кȣ еарбъ верде ка акȣmȣ, нічї о фрȣnзъ din ачелеа карї факȣ акȣmȣ ȣmбръ în пъдȣріле noastpe, нічї о флоаре din ачелеа каре îmпodoбеskȣ акȣmȣ гръдініле noastpe. În локȣлȣ лорȣ а esistatȣ atȣnчї пiште плаnte de ȣnȣ opdinȣ infepiopȣ (filices) каре esistъ шi акȣmȣ, însъ sîntȣ акȣmȣ d'o dimensiȣne foapte mікъ абia de мъpimea ербȣрілорȣ de кîmпȣ, шi пȣmaї în църіле tpoпiче ажȣngȣ акȣm ла о înълціme maї imпoptantъ; dap atȣnчї аȣ fostȣ pesпîndite neste totȣ пъmîntȣлȣ, авîndȣ о înълціme цiganтікъ de sȣte de пічіоаре, ка арборії чеї maї înалці че esistъ акȣmȣ. О mape monotonie domnea atȣnчї în pегнȣлȣ вецеtaлȣ, în ачеаstъ пepioadъ лȣngъ în каре Natȣpa а лȣкратȣ пentpȣ ценераціȣніле viitoape.

În ачеаstъ пepioadъ пpimitiвъ кîndȣ пȣ esista încъ skimбареа регȣлатъ de natpȣ staціoane анȣале ка акȣmȣ, ȣnde о ȣmiditate mape шi калдъ domnia în аерȣ шi din коажа пъmîntȣлȣї, mȣлtȣ maї sȣбціpe de кîtȣ акȣmȣ, ешаȣ maї mȣлte gaze de aчidȣ карбоnікȣ шi алte gaze maї mȣлт ка акȣmȣ, пeгрешitȣ къ atȣnчї крештереа плаnteлорȣ а fostȣ mȣлtȣ maї repede de кîtȣ акȣmȣ шi de ачеа пе пȣtemȣ esплiка dimensiȣnea чеа imensъ, estpaopdinapъ ла каре арборії пъдȣрілорȣ antedeлȣвiane аȣ пȣtȣtȣ ажȣnце atȣnчї. Dap кȣ toate ачestea, крештереа ачеstopȣ пъдȣрї цiganтiче шi maї кȣ seamъ metamopfosa лорȣ în кърбȣнї, чере епоче секȣларе аша de mapї, пȣmеръ miлioane de anї аша de esopбitanтъ în кîtȣ ачеаstъ infinitate а timпȣрілорȣ sȣпepъ imaџinaціȣnea noastpъ лоџікъ. Апоï dакъ пȣmaї о formaціȣne цеолоџікъ пі se înfъціmeазъ înкопціȣратъ d'o infinitate timпȣралъ аша de esopбitanтъ, че вомȣ ziче кîndȣ цеолоџiea пе apatъ în коажа пъmîntȣлȣї maї mȣлtȣ de доъ-zечї de formaціȣнї diвepse карї аȣ коntpiбȣitȣ а fopma гроsimea sa актȣалъ! Aiчї se пepde кȣ totȣлȣ imaџinaціȣnea noastpъ, къчї пе афлъmȣ înaintea ȣнȣї абisȣ înгрozitopȣ de miї de miлioane de sекoлї!

Eatъ че пȣtemȣ înвъца dintp'ȣnȣ modestȣ fокȣ de кърбȣні fosiлї карї apдȣ пе vетpеле noastpe. Eatъ simцȣлȣ лiмбаціȣлȣї mistepiosȣ че пе ziче кîndȣ флакъріле sале пîpîe sъpindȣ înкоаче шi înколо кȣ о îȣцеалъ mаџікъ! Eatъ къ пȣtemȣ stȣdia Istopia пъmîntȣлȣї пpintp'o skinteiъ de fокȣ, шi infinitatea timпȣрілорȣ пpintp'ȣnȣ atomȣ de кърбȣнї mепрisatȣ шi despreцȣitȣ. Аша sîntȣ легate în Natȣpa infinitъ челȣ maї mape кȣ челȣ maї mікȣ, шi кȣ dpeптȣ кȣвîntȣ а zisȣ челебрȣлȣ Fiлosofȣ Леібпіцȣ „fiъ-каре atomȣ este оглinda Ȣniвepsȣлȣї!" —

КОМȢNІКАЦІȢNЇ ШТІІNЦІFIЧЕ, МІЧЇ.

Мана din гріȣ.

Апалеле Akademieї de штiinцe în Франца din апȣлȣ ачеsta коприnde ȣnȣ apтiколȣ despre Маннъ, резȣлtatȣлȣ черчетърілорȣ D. Davaine despre ачеstȣ fenomenȣ foapte imпoptantȣ пentpȣ agpiкȣлtopȣ. D. Davaine ziче: череалеле sîntȣ sȣпȣse ȣпеї пatimі în ȣnеле локȣрї, maї кȣ seamъ кîndȣ вара este ȣmedъ

ші плоіоасъ. Кавsa ачестеї пъtіmі нвmіte Manna, sîntв ніште анімале foapte мічї мікроскопіче карї seaмънъ în форма лорв кв лвмбрічіїї (Heleminthes) карї търеsкв în корпвлв омвлвї. Ачесте анімале арать о проприетате кврioaсъ къ цотв съ ремîїъ анї întpeцї вskate ші фъръ семне de віеацъ, dap пе врмъ kîndв тoapнъ чіне-ва апъ пе dînsеле, реînвіеазъ; ачеств прочесв поате съ se пенoiasкъ de опtв ші zече орї кна dвне алта. Kîndв черчетеазъ чіне-ва вnв sпікв de грîв stрікатв de Маннъ, о съ гъsеаскъ о мвлціме de гръвнце foapte мічї карї sîntв ротвнde ші негре, авîndв вnв înвеліші tape ші о пвлвере албъ în întpв; însъ ачеастъ пвлвере албъ нв е фъінъ ші е компвсъ de ніште fірї foapte мічї, карї свб мікроскопв se арать къ sîntв вермї мічї. Kîndв ле пвне чіне-ва în апъ, înчепв съ se місче kîte-ва мінвте. Întp'вnв бобв de грîв se афлъ миї de asемeнeа вермї. Ла ачештї вермї мікроскопічї нв se афлъ органеле ценерацівнеї, însъ dакъ черчетеазъ чіне-ва вnв бобв de грîв stрікатв de маннъ, ла înчепвтвлв stрікъчівнеї, атвнчї ва гъsі лîнгъ ачесте миї de вермї мікроскопічї фъръ distinкцівне de sекsе, ші алцї вермї мвлтв маї марї, în нвмъръ de 2 пînъ ла 12 întpе карї ва пвтеа distinце atîtеа масквліне kîtв фемініне ші карї тъіndвле, ва гъsі ші оаъ în корпвлв лорв. Ачестеа sîntв пъpінціі вермілорв мічї неvtpe (фъръ sекsе) despre каре амв ворбітв маї свsв. Kîndв semънъмв în пъмîнтв вnв бобв de грîв сънътоsв ші алтвлв мънатв, атвнчї челв d'întîів se ва desвoлta (ва цермina) пе kîndв челв de алв doілеа se ва înfла, se ва мвіа ші ва пвтрезі. *Вермеле каре s'а афлатв în бобвлв stрікатв întp'о* stаpе de moapte (вskatв), прін вmezeала бобвлвї în пъмîнтв, аквмв реînвіазъ, впаргв пъpецiї tapї аї бобвлвї ші se dвкв, вnеле ажвнгв ші ла бобвлв сънътоsв каре е semънатв în вечінътате ші каре а еішітв din *пъмîнтв, аколо* intpъ *прін* foї каре înконціоаръ квлмвлв (паівлв) грîвлвї; аічї întpe foіле ачестеа вермiї ремîнв мвлтв тімпв. Kîndв е вnв тімпв вmedв, атвнчї вермiї se свіъ în свsв în квлмв, dap kîndв лемпвлв е sекв, атвнчї ремîнв немішкîndвse ші ка морцї întpe foї. Kîndв sпіквлв креште, атвнчї есе în вnгівлв dintpe doвe foї, tокмаї атвнчї вермеле каре se ціне întpe foї întîлніndв sпіквлв, îлв гъвреште ші îлв stрікъ. Despre istopiea desвoлтърії ачесторв вермї штімв аквмв челе врмътоаре: Dintpe пъpінціі вермілорв, masквлв е маї мікв de kîтв фемелa. Чеа din врмъ пвне мвлціме de оаъ din каре есе о ларвъ каре търеште împревнъ кв пъpінціі съї: Kîndв *бобвлв de грîв е ажвнsв ла ма*tвpitatea (коптвра) лвї, вермеле аре о мъpіме ка ші ачееа а бобвлвї, атвнчї вермiї неvtpі аv ажвнsв ла перфекта desвoлтаре а лорв ші пъpінціі лорв аv мвpітв, пе врмъ se вsвкъ ші ачесте ларве ші din корпвлв лорв а девенітв пвлвере албъ каре о гъsімв ла грîв мънатв în toатъ епока матopітъції лвї.

Difepite pase de Соболанї. Соболаніі sîntв о креацівне foapte intepesantъ în Натвръ, аv ші istopiea лорв партіквларъ foapte intepesantъ. Ла фіъ-каре емігрaцівне а попвлілорв în Европа а венітв ші kîte о расъ новъ de соболанї кв dînsеле. Кв міграцівнеа Гоцілорв, Вандалілорв ші Хвнілорв în Европа коінчіde тpеї емігрaцівні de тpеї difepite pase de соболанї. Пе врмъ а domнітв раsа соболанілорв Норманічї în нордвлв Европеї (маї кв seaмъ în Франца) каре а врматв дрвмвлв комерчівлвї Европенілорв; însъ în тімпвлв модернв ачеастъ расъ е гонітъ de соболаніі тартарічї карї аv венit ла Парісв ла înчепвтвлв ачествї sеколв ші каре вмплв аквмв toate півніцеле ші клоачеле în Парісв, se плімбъ кіарв în чете нвмероаsе ноаптеа în влiцеле ачестеї капітале. Патріеа ачесторв соболанї е Asia чентралъ; d'аколо s'аv різінітв пе d'о парте ла ръсърітв пînъ ла Kina (пînъ ла Пекінгв) ші пе d'алтъ парте кътре апвsв пînъ ла Франца. Ачеастъ расъ пвтерnікъ ші мîнкъчіоасъ а німічітв раsа норманікъ че а пречеdat'о în Франца. Соболаніі ачестіа нв se темв нічї de пisікъ нічї de кîїне, атакъ ші копiї adopміцї. Пентрв каdавереле оаменілорв аv о преділекцівне маре ші атакъ каdавервлв totв de вna ла окї, пе каре-ї ші мънîнкв întîiaші-datъ. *Мвшкътвра лорв ла вnв омв вiв* е отръвітъ, къчї de *мвлте-орї мембрвлв мвшкатв* гангренiseште. Спре ферічіреа оаменілорв ачештї соболанї se мънîнкъ внв пе алтв, se врмеазъ кіарв бътъліїї sîнцероасе întpe dînшiї, алмintpелеа s'арв fi înмвлцітв întp'аtîтв, къ н'арв fi ремаsв *локв пентрв омв пе пъмîнтв.*

Реîntoарчереа Рondвнелелорв, есте конформъ кв температвра тімпвлвї каре domнеште în fіъ-каре цеаръ, къчї пînъ kîndв температвра аервлвї е маї мікъ de kîтв 6 пînъ ла 7 граde (reaum) ponдвpела нв поате съ se întoаркъ, de ачееа s'а обsерватв în анвлв 1854 челе врмътоаре. În Парісв s'а întopsв ла 10 Апріліе ла о температвръ de 7^0, $97'$; în Берлінв ла 18 Апріліе ла о температвръ de 6^0, $32'$; în Гвверніеа Мохіловв în Рвsia, ponдвpелеле s'аv întopsв în ачеств анв ла 27 Апріліе ла о температвръ de 7^0 $31'$; *în орашвлв Коенігsбергв (нордвлв* Првsіеї) ла 30 Апріліе ла о температвръ de 6^0, $34'$; în Іркvtsk (Сiберia) ла 15 Маів ла о температвръ de 6^0, $4'$, ші în Охоtsk (totв Сiберia) ла 2 Івніе ла о температвръ de 6^0, $7'$; пъкатв къ пînъ аквмв нв s'а фъквтв *ла ної обsерваціvнї* компаратіве întpe zioа întoарчерiї ponдвpелелорв (kîndв ле ревъdв пентрв întîiaші-datъ) ші температвра че domнеште în ачесте зіле.

Тіпографіа Націоналъ а лвї Іоisтв Романовв ші Комп.